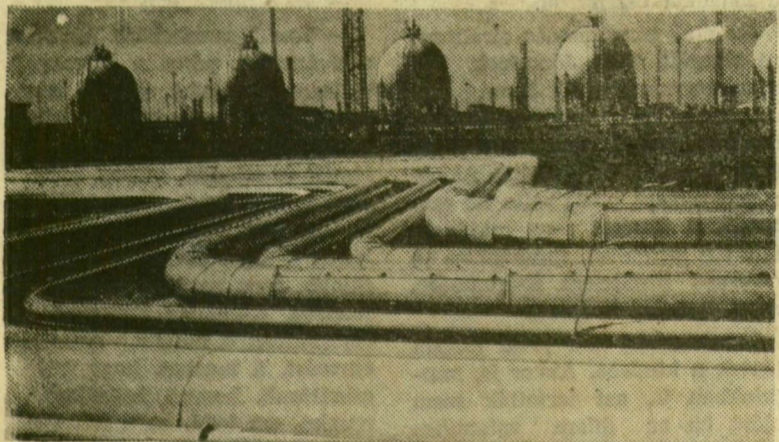
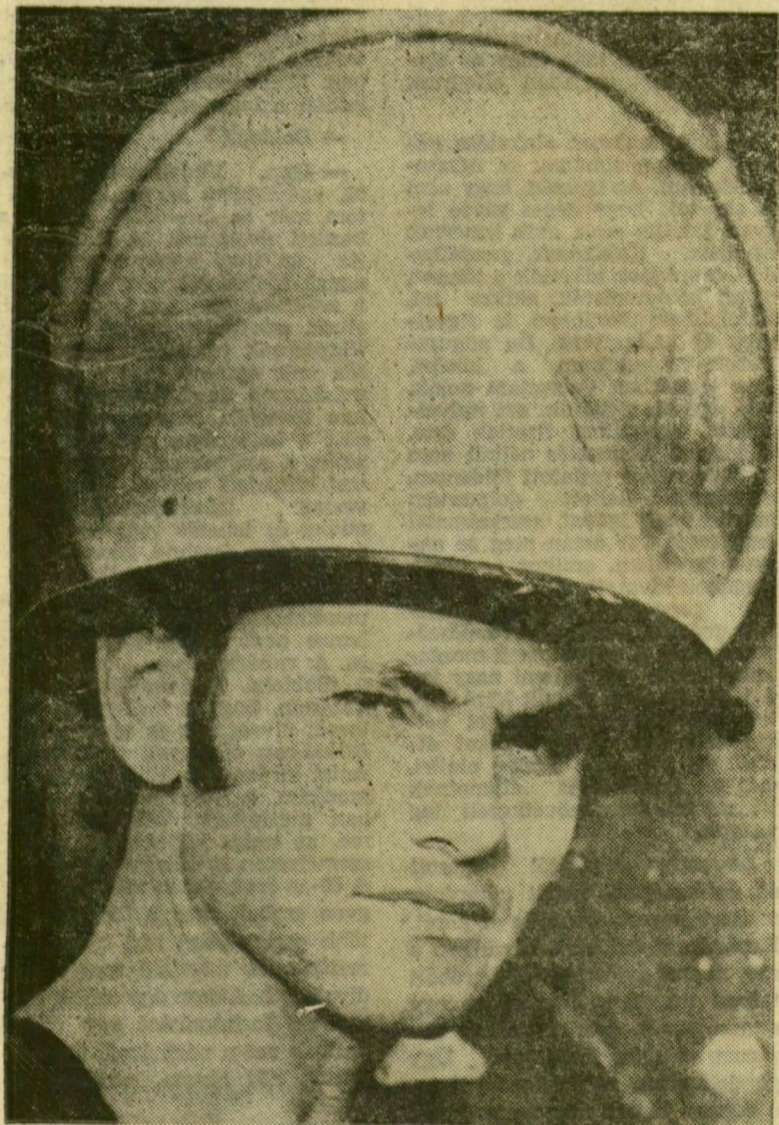

Ember és olaj

Ezzel a címmel nyílt meg nemrégiben Újszegeden, a November 7. Művelődési Házban Horváth Dezső és Gyenes Kálmán fotókiállítása. Képeinket a kiállítás anyagából válogattuk

Horváth Dezső fotói

„Munkásnak érzem magam...”

Beszélgetés Szathmáry Gyöngyivel

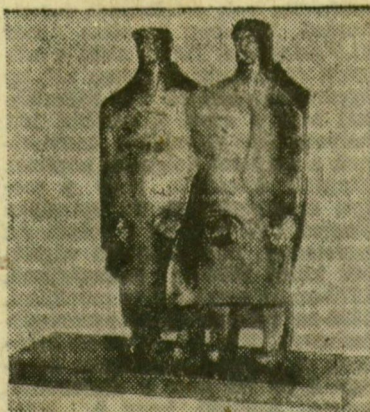
A XIX. Vásárhelyi Őszi Tárlat Tornyai-plakettjével a Szegeden élő Szathmáry Gyöngyi szobrászművészt tüntették ki, magas művészi színvonalon megoldott munkástémáú alkotásaiért. Az utóbbi években készített kiplasztikáinak sora művészi küzdelem egy új témakör meghódításáért. Néhány esztendeje Olajbányászok című tömör fogalmazású szoborsorával meglepte az alföldi művészek parasztközpontú világához szokott szemeket. Azóta jó néhány művével bizonyította, hogy felelősen, elkötelezetten és következetesen építi művészi birodalmának újabb pillérét. Ennek legutóbbi bizonyítéka a Vásárhelyen átvett Tornyai-plakett.

— Honnan a vonzódás a munkásokhoz, honnan a tápláló élmény? Milyen új plasztikai feladatokat jelentett a meghódításra kijelölt témavilág?

— Sokszor munkásnak érzem magam. A szobrász szakma — nemcsak a kőfaragásra gondolok — elég sok fizikai erőfeszítéssel jár. A munkás téma már régebben is érdekelt, sok szociográfiai munkát olvastam, s részben ezek hatására kezdtem tudatosan figyelni a munkásokat. A Derkovits-ösztöndíj jó lehetőséget kínál, hogy megpróbáljam a plasztika nyelvén megfogalmazni mindazt, amit megértettem. A munkástémánál nem a munkafolyamat és annak ábrázolása érdekelt, hanem a munkás viszonya társához, és ahhoz, amit csinál. A Szónyegszővőben ez utóbbit próbáltam megmutatni. A szővés is fárasztó, nehéz munka, de ha kedvvel végezzük, egyféléképpen önkifejezés, alkotás is. Ha a munkás olyan feladatot végez, amit szeret, akkor minden fizikai nehézség ellenére is a siker, az eredmény olyan elégedettséggel és örömmel tölti el, mint a művészt egy-egy megvalósult alkotása. De a munka az emberek közötti viszonyt is formálja, közösséget is teremt. A Munkások és a Metrószereplők című kiplasztikákban elsősorban a munkásoknak egymáshoz való viszonya érdekelt. Különös hatással van a munkásra a munkája is, mert nemcsak a munkás formálja a tárgyat, de az is alakítja az embert. Ennek a kölcsönhatásnak a következménye, hogy mássá lesz a vágóhídi dolgozó, mint az olajbányász, vagy a szállítómunkás. Ha ezt nem sikerül kifejezni, hiába tesszük a figura kezébe szakmája jelképét, jellemző szerszámát vagy eszközét, az eredmény jó esetben portré, rosszabb esetben pedig csak sematikus ábrázolás lehet. Ezzel a témavilággal eddig csak kiplasztikában próbálkoztam, de úgy érzem, hogy néhányban benne rejlik a nagy méret lehetősége, s szeretném, ha egyet-kettőt meg is valósíthatnék.

— Ebben az évben avatták a tarjáni szoborpályázaton díjat nyert ipari ihletésű nonfiguratív kőszobrárt. A Csongor téren, az iskola, az óvoda és a bölcsőde háromszögében felállított köztéri munka — elvont formáival, térformálás, térszervező erejével és funkcióival — hogyan kapcsolódik alkotásainak egészébe?

— A tarjáni szobor elkészítésére a megbízást pályázaton nyertem el. Egy kicsit a véletlen is segített. A téma már korábban foglalkoztatott, s a pályázat jó alkalomnak látszott arra, hogy megkíséreljem a megvalósítást. Persze, a pályázatot még hosszú kísérletezés és keresés követte, a terv sokat változott, de az alapgondolatot, úgy érzem, sikerült megtartani. Gyakran kérdezik tőlem, miért választottam nonfiguratív kifejezési módot, hiszen az olajbányászati jelképesen, emberi alakokkal is meg lehetett volna jeleníteni. Lehet, hogy ez igaz, csak hogy engem ebben az esetben mindenképp a föld mélyében munkáló, gigászi erők egymás ellen feszülése ragadott meg: a prometeusi gesztus, amellyel az ember kiszabadítja, a maga számára hasznossá teszi a kőbe zárt energiákat. Úgy érzem, hogy ezt a gondolatot emberi alakok, jelképes, hagyományos formában már nem képesek közvetíteni. Jelkép helyett jelet kíván-

Munkások

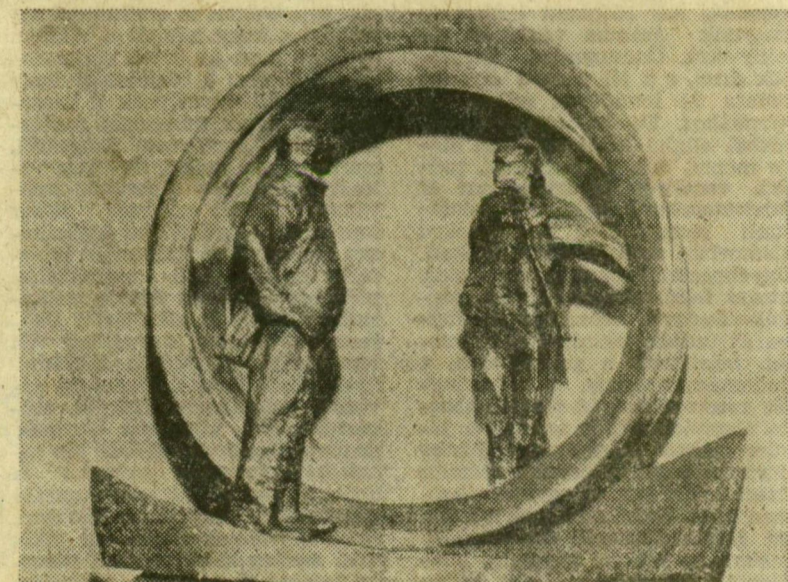

Szónyegszővő

Vágónid

tam alkotni, olyan jelet, amely lehetővé teszi, hogy minden szemlélő a saját értelmezésében élje át ugyanazt az élményt. Hiszen Tarjában sem mindenki olajbányász, aki tudja, és érti, mi is megy végbe a felszín alatt. Persze, a környezet is ezt a megoldást sugallta. A tízemeletes panelépületek tövében a természetes méretekhez közel álló emberi alak kertü törpeként hatott volna. Egyébként az a véleményem, hogy elmúlt már az az időszak, amikor a figuratív és nonfiguratív kifejezési formát akár ilyen, akár olyan értelemben szembe lehetett egymással állítani. Mindig lesznek olyan feladatok, ame-

Metrószereplők

lyeket kézenfekvő figurálisan megoldani, míg más esetben az elvonatkoztatott forma a célravezetőbb. Hogy melyiket választjuk, az mérlegelés kérdése. Az utolsó, a döntő érv mindig a kész mű.

— Szathmáry Gyöngyi Borvendég Béla Ybl-díjas építész felesége. Hogyan értékeli ebből a szerencsés helyzetből a képzőművészet és a társművészetek, elsősorban természetesen a plasztika és építészet kapcsolatát, milyen továbblépési lehetőségeket és feladatokat lát?

— A 20. században a szobrászat és az építőművészet meglehetősen távolra sodródtak egymástól. Ennek számos olyan oka van, amelyet tényként kezelhetünk, amely magában a mai építészetben és a mai szobrászatban gyökerezik. Úgy tűnik, a két művészeti ág az a fajta együttélést, amely a reneszánszban kezdett megbomlani, nem lehet visszaállítani. Ennek ellenére hiszem, hogy az igazi plasztika általában igényli maga körül az épített teret, és az építészeti alkotás kifejező erejét nagyban növelhetik a képzőművészeti munkák. Feltéve, ha megvan közöttük a tartalmi és formai összhang. Ennek igazolására említhetek néhány szerencsés szegedi példát: Makrisz Agamemnon plasztikáját a Sellő-házon, vagy Józsa Bálintét az MTA Biológiai Központja előtt. Az ritkán fordul elő, hogy az épületet tervezik a szoborhoz, gyakoribb az, hogy a szobrásznak kell alkalmazkodnia az építészeti környezethez. Sajnos, nem ritka, hogy az építészek a plasztikát csak utólag képzelik egy adott helyre, azaz a tervezés során nem tudatosul bennük, hogy a plasztikának milyen szerepet szánunk. Ez a szobrászt alig megoldható feladat elé állítja. Az is igaz viszont, hogy nálunk a szobrászok közül sokan nem ismerik és nem is értik a mai építészet nyelvét, formavilágát, léptékét — talán a főiskolai képzés is hibás ebben! —, s ezért sok, önmagában nem is érdektelen szobor származásán keresztül kerül környezetébe. A bajt csak tetézi, hogy a jelenlegi munkaosztási rendszer szinte eleve kizárja, hogy építész és szobrász az épület tervezésekor már ismerje egymás gondolatát. Pedig az ilyen együttműködés nélkül szerencsés véletlen csupán, ha képzőművészeti alkotás és épület egymásra talál. Olyan épülethez, amelyet férjem tervezett, még nem csináltam szobrot, de köztéri munkáimnál általában együtt dolgoztunk. Az ilyen fajta munka persze nem megy szakmai vita nélkül, még családon belül sem. Vitakozni jó dolog, rendszerint érvelés közben tudatosul bennem, amit tulajdonképpen meg szeretnék valósítani.

— Min dolgozik, milyen új feladatokat foglalkoztatják?

Ez év áprilisában a Derkovits-ösztöndíjas szombathelyi kiállításán megkaptam Vas megye tanácsának Derkovits-émlékplakettjét és -díját. Az a szokás, hogy a díjazottat egy év múlva meghívják önálló kiállítás rendezésére. Most erre a szombathelyi tárlatra készülök, de előtte még a Tömörkény István Gimnázium és Szakközépiskola képző- és iparművészeti tagozatának hallgatóival közösen elkészítjük Kovács Mária festőnőnek, a népszerű Mária nének, Tornvai János egykori modellének és élettársának síremlékét Januárban lesz halálának évfordulója, akkor szeretnénk felavatni.

TANDY LAJOS